

HEROSCOPION en *-eskóbio* o cosa semblant. D'altra banda, potser els mateixos grecs o mariners romans sabent que *ἡμερα* aquí es el de menys (diürn o nocturna, tant se valia) ja ho reduïssin a SKOPIO en llur parla familiar. Llavors amb més raó els àrabs.

Aquests, però, pronunciaven, *š* per *s*, a la morisca, i de la *-p-* (estranya a llur fonètica) en feien *-b-*. D'altra banda veiem que trabucaven els grups *-sk-* i *-ks-*, de manera que posaven *sk* en lloc de *-ks-* d'*Alexander* i d'*exercitus*, i per ultracorrecció queien en inversions oposades o diferents (*sikbağ* > *escabetx*). Sabem també que llurs germans de la costa oriental d'Àrabia canviaren el nom del peix gr. *exókoitos*, des de *aqsatus* en *asqatus* (Seuwater).⁶

Tals canvis els feren en massa, sobretot quan el grup consonàntic era inicial, com en el nostre SKOPIO: SCAMMONEA > *saqmunīya*, SCLAVUS > *siqlab*, HISPALIS > *Sevilla*, SIGILLATUM > *siqillât* > *isqirlat* 'escarlata' (V. les cites en el *DECH*, s.v. *escarlata*). Vet aquí, doncs, per què i com canviaren *Eškóbio* en *Eksábja*. Ja hem vist com encara és popular la pron. *ašábia* o *aiš* (M.Gadea, J.G.M.). I és *Exabia* el que hem trobat en la doc⁹ més antiga —bé podem dir, constantment. Car ha estat llegit així (o *Yxabia*) en els docs. de 1258, 1301, i 1308, però notem que en quasi tots els altres medievals, on hi ha frases com *vall de Xabea* o *alcaria de Xabea*, *homines de Xabea*, *vila de Xabea*, *ecclesia de Xabea*, la segmentació «de x-» només compromet el publicador modern que deu deixar-se dur pel nom oficial; i que en la major part hauria valgut més analitzar «d'*Exabea*». Una construcció inequívoca com «in *Xabea*» a penes la tenim enlloc més que en un doc. de 1321.

Resta, és veritat, el canvi de les vocals: *eksabia* (amb *a*), i *-obio*. Però és sabut que en àrab les vocals compten per poc: no tenen cap fixesa. Recordem també que l'escriptura àrabiça només distingeix tres formes, o vocalismes, *a-i-u*. Ara bé o oberta com la que ells pronunciaven era tant o més lluny de *u* que de llur *a*, que darrere la velar *q* i davant *b*, sona *â*. En fi és que en manllevar mots forasters ells solien incorporar-los, adaptant-los a llurs estructures morfològiques. I l'estructura *á-ia* era de les més corrents per a ells: la dels innumerables participis actius de gènere femení (*sâqīya* 'la que rega, la sèquia regant') *âtiya*, que sonen més aviat *'eia* que *-iya*).

Ens acabarà de convèncer de l'encert d'aquesta etimologia, que concisament ja vaig suggerir en el *DECat*. VIII 398a55 s.v. *tenassa*, l'existència d'un HOMÒNIM. *Les Penyes d'Asábja*, grans penyals a la Serra d'Aitana, damunt la vall de *l'Abdet*, agregat de Confrides, nom que hi vaig recollir en l'enq. de 1963 (XXXV, 34). Ha de caure allí mateix on SSiv. posa el «Monte Faro», en l'art *Castell-de-Castells* (pp. 182-183),⁷ car els dos pobles estan, separats només per 3 o 4 k., a banda i banda de la carena d'Aitana; mentre que des d'allí a la vila de

Xàbia hi ha més de 40 k. i moltes valls i serres; i són en comarques mai unides. No pot ser, doncs, una aplicació secundària del nom de la vila. És un altre 'guaia diürn', un altre *Hemeroscopion* visible als navegants d'alta mar; un que, precisament per això, n'han dit també *Faro*, amb nom mossàrab. Però els marins greco-romans li donaren el mateix nom del més famós *Hemeroscopion*, i els arabòfons degueren infligir-li la mateixa adulteració.

En fi, ¿tenen dret els crítics de dubtar d'una etimologia complicada i tan nova? No ho neguem pas. Però una excel·lent garantia és que és que no se li'n veu cap altra. Ni se n'ha imaginat cap més. I no és que jo mateix, no vagi temptejar llargament per trobar quelcom aràbic, o mossàrab... que res no apareix. Comença per no haver-hi arrels aràbigues aplicables: car ja hem vist que *š-b-* no hauria pogut donar, si a cas, més que *Xébea* (o *Xabé*). Una altra s'hi aproxima més vagament: *š-w-y* 'rostir, cuinar, menjar, i ja es veu que el sentit no hi condueix i *-w-* hauria donat *-gy-* (o màxim *-v-*) de cap manera la *-b-* oclusiva constant, des de 1250. Amb el desig de provar-ho tot, jo vaig trobar nota d'una «*Xabuya*, pobila» (nota mutilada, 263b) sembla que era el nom d'una òrfena morisca; d'aquesta arrel ve *aš-šaiyya*, mot només conegut per dues obres d'Abenkhaldun (Dozy, *Suppl.* I, 80), amb un sentit no menys aberrant «peuples pasteurs», i en l'aspecte fonètic s'hi oposa no sols la *-b-* sinó també l'accentuació, que era inamovible anant precedida la *i* de síl·laba breu. S'imposava deixar córrer aquestes manotades de cego, i atènyer-se a allò que han suggerit concordament la història, la geografia, la filologia i la lingüística, mal sigui amb treballosa filiació fonètica.

¹ Equivalent aràbic del *boveral* esmentat el 1301 'pasturatge de vacum'.² Hi havia gelosia en alguna gent de Dènia sobre avantatges de Xàbia, que volien tenir com mera alqueria? I el rei, comprènent l'interès primari de la defensa comuna, cuitaria a rectificar, en part, prohibint, però, encara prudentment, que la força de Xàbia cresqués massa als ulls d'aquells (?).—³ Es veu que dóna aquest nom al Cap de la Nau, i també deu barrejar-hi el *Cap Prim*, amb el seu *Portitxol*, puix que assenyala un 'abri-go'.—⁴ L'opinió del P. Fita que la ciutat ibera era a Xàbia i la massaliota a Dènia fou llançada a la lleugera muntada sobre un cadafal d'hipòtesis, com sovint ho foren les opinions d'aquest acadèmic.—⁵ L'accentuació grega era a la penúltima, però llatinitzat en *-ium*, es comprèn que s'adaptés a l'accentuació proparoxítona dels infinits mots en *-pium*. En Avienus, en efecte, la mètrica ja indica *i* breu, com observa Fita (*El Arch.* IV, 20).—⁶ Ed. de *Relation de la Chine et de l'Inde* 1948 p. 24. Relació quasi coetània, un poc hel·lenitzada, de la primera navegació dels àrabs per les mars de Xina, seguint la